

Miestas ir žmogus

Tokia konferencija 1989 m. spalio 6 dieną įvyko Klaipėdoje. Ją organizavo Lietuvos filosofų draugijos Klaipėdos skyrius. Konferencijoje buvo aptartos aktualios miesto ir žmogaus santykių problemos.

Toną konferencijai davė A. Šliogeris savo pranešimu "Būties problema ir pasaulinio miesto ontologinė situacija". Tęsdamas savo knygoje "Daiktas ir menas" išsakytas mintis, A. Šliogeris miestą ir žmogaus santykį nagrinėjo kaip daikto būtiškumo problemą. "Būties problemas utampa su žmogaus atvirumo daiktui problema. Būties daiktiškumas nulemtas metafizinės žmogaus prigimties". Pats daiktas sveiko proto suprantamas kaip instrumentinių reikšmių suma ir pragmatinių santykių koncentratas. Filosofas, mąstė A. Šliogeris, daiktą mato individualų, kaip šio individualaus esinio bereikšmę esatį. Būtis sutampa su būties fenomenu ir niekaip kitaip žmogui pasirodyti negali. Pastaroji žiūra realizuota kaime ir graikų polio tipo mieste, kurių pagrindą sudarė žmogus - individualizuotas, autorizuotas, stantis ir kuriantis.

Šiuolaikinio miesto pagrindas - Didysis Anonimas, besiremiantis vartojimu, kaip daikto būties naikinimu. Ontologiniu požiūriu čia dominuoja orientacija į nebūtį, geriausiu atveju į tarsi-būtį. "Pasaulinio miesto situacijoje žmogus tarsi sugrįžta į pirmą pradžią gyvulišką nekaltbę... Pasaulinis mies-

tas - tai atgautasis gyvuliškas rojus, kuris yra dievų ir žmonių saulėlydžio žemė". A. Šliogeris baigė pranešimą F. Nyčės mintimis. Suskambusią pesimistinę gaidą vėliau pasigavo ne vienas kalbėtojas.

K. Stoškus perskaitė pranešimą "Miestas ir žmogaus fragmentacija". Jo nuomone, šiuolaikinio, fragmentinio žmogaus prototipu Renesanse buvo atominis žmogus, o pastarojo - ankstesnės epochos - luominis. Privati nuosavybė, aktyvi veikla, apšviestas protas sukūrė savarankišką individą, asmenybę - atominį žmogų. Žmogaus fragmentaciją, pasak pranešėjo, sąlygoja siaura specializacija, būtinumas veikti skirtingose, dažniausiai nesusijusiose srityse, funkcionaliai, nematymas savo veiklos padarinių, o tai galų gale verčia žmogų susvetimėti pačiam sau. Idealios sąlygos tarptauti nepilnumui sukuriama mieste. Miestas visuomenę traktuoja kaip unifikuotą, beveidžių būtybių masę, suviliodamas žmones savo patogumais, kartu juos dehumanizuodamas.

L. Donskio pranešimas "Miesto kultūros erdvė ir laikas" rėmėsi L. Memfordo, Ortega i Gaseto bei O. Špenglerio darbais apie miesto kultūrą. Gamtos pasaulis istorijos neturi. Istorijos pradžia yra miestų statyba. Ji ženklina kultūrų gimimą, nes kultūra yra žmogaus pasitraukimas iš gamtos pasaulio. Ontologiniu požiūriu miestas yra kultūros žmogaus būties erdvė ir laikas. Miestą pagimdo naujoji erdvė, ji griežtai lokalizuota, reprezentuoja gyvenimo ir kultūros stabilumą, sukuria tėvynės fenomeną. Miestas yra istoriškas. Čia L.

Donskis remiasi L. Memfordu: "Mieste laikas darosi matomas. Miesto pastatai, gatvės, keliai apnuogina laiko tėkmę. Miestas ne tik dalyvauja istorijoje, bet ir fiksuoja žmogaus kuriamą Būties, Kosmo ir Dievo viziją.

R. Kacevičiaus pranešimas "Žmogaus buvimo problema ir miesto civilizacija" pratęsė L. Donskio mintis apie miesto ėjimą į mirtį. Miestų civilizacija pasižymi autodestruktyvumu. Istorija, ypač paskutiniai dešimtmečiai, ryškiai pabrėžia grįžtančią žmogiškosios galios be moralinių varžtų pusę. Jei ši galia ir toliau bus taip neprotiškai vystoma, tai civilizacija gali baigtis, žmogui išnykus.

L. Gavrilienienė kalbėjo apie kultūros ir civilizacijos sociodinamiką. Išdėsčiusi savąją kultūros sampratą, pranešėja plačiau aptarė civilizacijos koncepcijas. Jos nuomone, įdomi civilizacijos, kaip nuosmukio, samprata. Čia civilizacija traktuojama kaip kiekvienos kultūros raidos būtinas etapas, kaip dvasinės kultūros mirtis. Graikijos kultūroje - tai helenizmas, krikščioniškoje - vėlyvieji viduramžiai, humanistinėje - taik Kapitalizmas ir socializmas. Pranešėja atkreipė dėmesį į civilizacijos ir miestinės kultūros ryšį.

V. Valevičius savo pranešimą "Miesto kultūra" skyrė Lietuvos kultūros aktualijoms. Jo nuomone, įdomus yra klausimas apie tai, kuri kultūra - miesto ar kaimo - pas mus dabar dominuoja. Ar teisūs mūsų poetai ir kiti, kurie jaučia didelę nostalgiją lietuviškam kaimui? Pranešėjas išreiškė abejonę, ar iš tikro tokia nauja miesto kultūra Lietuvoje, ar nereikėtų prisiminti, jog miestai mūsų

krašte egzistuoja ne pirmą tūkstantmetį.

Filologams buvo įdomus J. Mališausko pranešimas "Baltiškos kilmės žodžiai, žymintys miestus ir kaimus, Simono Dacho poezijoje". Psichologas M. Ridikas pranešime "Demografiniai ir sociologiniai-psichologiniai suicidinio elgesio bruožai" pateikė statistinių duomenų apie savižudžių skaičių Lietuvos kaime ir mieste, palygindamas Lietuvą su kitomis šalimis. Ekologinės problemos buvo gvildinamos A. Kontauto pranešime "Vadovų ekologinis išprusimas - sudėtinė visuomenės ekologinės kultūros dalis". P. Žakaičio pranešimas "Motyvaciniai urbanizacijos proceso koreliatai" buvo skirtas subjektyvių intencijų, motyvacinį pradų, žadinančių mūsų kraštiečių ėjimą miesto link, pažinimo problemai.

V. VALEVIČIUS

Kam reikalingos konferencijos?

1989 m. spalio 27 d. Lietuvos Žemės ūkio akademijoje vyko Respublikos (to tikėjosi rengėjai) filosofų konferencija, skirta socialinio pažinimo problemoms. Konferencijos pranešimų tezės iš anksto buvo paskelbtos atskiru leidiniu ("Socialinio pažinimo problemos". - Kaunas - Akadēmija, 1989. - 89 p.). Jį parengė Lietuvos Žemės ūkio akademijos Filosofijos katedros redakcinė kolegija: R. Dabkus (ats. red.), J. Černevičiūtė, B. Leskauskaitė, B. Lureckas, R. Martinkus, J. Sasnauskienė.